

N:o 92.

Ank. till Riksd. kansli den 3 maj 1898, kl. 3 e. m.

*Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående
tiondefrihet för Höganäs stenkolsverk.*

(I. A.)

Under åberopande af bilagdt utdrag af protokoll öfver finansärenden den 4 februari innevarande år har Kongl. Maj:t i en samma dag aflåten, till statsutskottets förberedande behandling remitterad proposition (n:o 66) föreslagit Riksdagen att medgifva, att den för öfriga bergverk i riket medgifna tiondefrihet måtte äfven för Höganäs stenkolsverk tillämpas, under vilkor,

att den rätt, som på grund af Höganäs stenkolsbolags privilegier kunde tillkomma bolaget att inom Luggude och Rönnebergs härad eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter, icke finge göras gällande i afseende å andra delar af nämnda härad än det af bolaget i dess skrift den 2 december 1896 angifna område;

att gränserna för området skulle på bolagets bekostnad af landtmätare, som Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län egde förordna, å karta i lämplig skala inläggas;

att ett exemplar af kartan skulle öfverlemnas till kommerskollegium för att i dess grufkartekontor förvaras; samt

att bolaget lemnade vederbörande grufegares rätt till sex å Flundrarps egor i Brunby socken befintliga, bolaget icke tillhöriga stenkolsgrufveutmål oförkränkt, så länge nämnda rätt genom arbetskyldighetens fullgörande behörigen uppehöles.

Af ofvan omförmälda statsrådsprotokoll inhemtas, att

vid föredragning inför Kongl. Maj:t den 22 december 1887 af frågan angående tiondefrihet för Höganäs stenkolsverk dåvarande departementschefen yttrat, bland annat, att, såsom bekant vore, bergverksnäringsen i vårt land af ålder varit underkastad en särskild produktionsskatt, hvilken i allmänhet jemlikt kongl. förordningen den 27 augusti 1723 utgått med tiondedelen af de metaller, mineralier och fossilier, som hemtades å krono- eller kronoskattejord, och med trettiondedelen af de produkter af sådan art, som vunnes å frälsejord. Genom förordningen den 21 juni 1831 hade afgiften af de bruks- och bergverksanläggningar, som derefter skattlades, bestämts till trettiondedelen af tillverkningen, ehvad rudimaterierna hemtades å frälse- eller krono- och kronoskattejord. I den mån åsigterna om obilligheten af särskild tillverkningsskatt å bergverksnäringsens alster vunnit stadga, hade emellertid de olika grenarne af denna näring tid efter annan befriats från den å dem lagda tionde. Sedan genom kungörelsen den 18 april 1854 aluntionden blifvit upphäfd, hade genom kungörelsen den 14 december 1860 afskaffats tackjernstionden för hyttor belägna utom de privilegierade bergslagen och genom kungörelsen den 9 juni 1871 tackjernstionden för hyttor inom bergslag, hvarefter, jemlikt kungörelsen den 10 augusti 1877, förordnats, att tiondesättning å dittills icke skattlagda eller derefter uppkommande så kallade ädlare verks tillverkning icke skulle ega rum, samt att, med undantag tills vidare för Sala silfververk och Höganäs stenkolsverk, alla öfriga verk, som vore förpligtade till bergverkstiondes utgörande, skulle befrias från dylik tionde; dock att för vissa uppräknade verk, som vore i besittning af särskilda privilegier, tiondefriheten icke skulle inträda förr än egarne af dessa verk förklarar sig ingå på privilegiernas upphörande eller aflösning på vissa, genom kongl. bref af samma dag för hvarje verk bestämda vilkor. Efter det Riksdagen år 1887 bifallit Kongl. Maj:ts proposition om upplösning af det bestående rättsförhållandet mellan kronan och Sala bergslag, och aftal i enlighet med de af Kongl. Maj:t och Riksdagen bestämda grunder blifvit mellan kronan och bergslaget upprättadt, komme jemlikt

bestämmelse i detta aftal skyldigheten för bergslaget att för silfververket utgöra tionde från och med 1888 års början att upphöra. Jemte några verk, hvilkas egare ännu icke förklarar sig villige att ingå på de för bergsverkstiondens eftergifvande jemlikt brefvet den 10 augusti 1877 bestämda vilkor, qvarstode således endast Höganäs stenkolsverk såsom underkastadt skyldigheten att utgöra bergverkstionde.

Ehuru berörda stenkolsverk fortfarande enligt författningarne vore tiondepliktigt, hade likväl på grund af särskilda bestämmelser tionde af detta verk till staten icke utgått. Genom kongl. brefvet den 20 juni 1801 hade nemligen verket beviljats tiondefrihet under trettio år, efter hvilken frihetstids förlopp, och sedan åtgärd blifvit vidtagen för stenkolsverkets taxerande till tionde, genom brefvet den 9 mars 1833 förklarats, att verket skulle från erläggande af tiondeafgift tills vidare vara befriadt.

I utlåtande den 13 november 1871, afgifvet med anledning af väckt fråga om bergverkstiondens afskaffande, ovilkorligen för sådana bergverk, som icke vore i åtnjutande af särskilda privilegier, och för de privilegierade verken mot vilkor af privilegiernas upphörande eller aflösande, hade kammar- och kommerskollegierna anfört, beträffande Höganäs stenkolsverk, att detta verk, så vidt af de hos kollegierna förvarade handlingar hade kunnat utrönas, icke vore i åtnjutande af någon från statens sida meddelad förlänning eller annan förmån af sådan natur, att verket kunde förklaras vara försedt med något slags privilegier i den vid detta uttryck allmänneligen och i hvad anginge åtskilliga andra bergverk fästade mening, i följd hvaraf stenkolsverket i detta hänseende vore likställigt med oprivilegierade ädlare verk. I öfverensstämmelse härmed hade ock i den proposition om bergverkstiondens afskaffande, som den 16 februari 1872 till Riksdagen aflåtits, intet förbehåll gjorts för ifrågavarande stenkolsverk. Sedan kammar- och kommerskollegierna, efter det nyssnämnda proposition blifvit af Riksdagen afslagen, i skrifvelse den 13 november 1872 fäst uppmärksamheten på frågan, huruvida tionde borde påföras dittills icke skattlagda verk, som enligt äldre författningar kunde kännas skyldiga till dess erläggande, hade kollegierna genom beslut den 21 augusti 1874 anbefalts att verkställa utredning, huruvida Höganäs stenkolsverk vore i åtnjutande af några privilegier eller förmåner, hvilka, i det fall att stenkolsverken funnes böra för all framtid fritagas från skyldigheten att utgöra tionde, kunde föranleda dertill, att sådan befrielse icke eller endast under vissa vilkor blefve för Höganäs stenkolsverk tillämpad.

Till åttlydnad af denna befallning hade kollegierna afgifvit utlåtande den 23 november 1876. Kollegierna hade häruti erinrat om sin i förut omförmälda utlåtande den 13 november 1871 uttalade åsigt, att Höganäs stenkolsverk icke vore i åtnjutande af någon från statens sida meddelad förläning eller annan förmån af sådan natur, att verket kunde förklaras vara försedt med något slags privilegier i den vid detta uttryck allmänneligen och i hvad anginge åtskilliga andra bergverk fästade mening, och tillkännagifvit, att af de förnyade undersökningar, hvilka till följd af Kongl. Maj:ts berörda befallning blifvit verkställda, den af kollegierna sålunda yttrade åsigt, att här åsyftade verk icke åtnjöte några privilegier eller förmåner i nyss angifna mening, vunnit ytterligare bekräftelse.

Sedan departementschefen härefter erinrat, att kammar- och kommerskollegierna sålunda äfven efter den förnyade undersökning, som företagits, vidhållit, att Höganäs stenkolsverk icke vore i åtnjutande af någon från statens sida meddelad förläning eller annan förmån af sådan natur, att verket kunde förklaras vara försedt med något slags privilegier i den vid detta uttryck allmänneligen och i hvad anginge åtskilliga andra bergverk fästade mening, att Riksdagen icke gifvit till känna, att särskildt i fråga om Höganäs stenkolsverk borde vid begreppet privilegier fästas någon annan eller vidsträcktare mening än den, som hittills beträffande andra bergverk gjorts gällande, att kollegierna ej heller ansett sig böra tillstyrka Kongl. Maj:t att, med hänsyn till bolagets bestridda betalningskyldighet för fordom åtnjutet statsbidrag, vare sig upphäfva den frihet från tiondens utgörande, som tills vidare vore bolaget förunnad, eller föreslå särskilda vilkor och förbehåll för definitivt tilldelande af tiondefrihet åt stenkolsverket, samt att i öfrigt ingen särskild anledning till dylikt förbehåll eller vilkor vore uppgifven, hade Kongl. Maj:t i proposition föreslagit Riksdagen att medgifva, att den för öfriga bergverk i riket medgifna tiondefrihet måtte äfven å Höganäs stenkolsverk tillämpas.

Vid behandling i Riksdagen af berörda proposition hade densamma bifallits af Andra Kammaren utan vilkor, men af Första Kammaren under förutsättning att i fråga om upptagande af nya stenkolsgrufvor Höganäs stenkolsverk skulle vara underkastadt lagen angående eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndigheter den 28 maj 1886, så att det icke i fråga derom finge på grund af äldre privilegier anses inom någon del af Skåne hafva annan eller bättre rätt än andra koncessionssökande.

Sedan Riksdagen härefter i skrifvelse den 11 maj 1888 anmält, att vid behandlingen af propositionen Riksdagens kamrar i afseende derå

stannat i olika beslut af beskaffenhet, att, jemlikt 63 § riksdagsordningen, frågan i följd deraf för den riksdagen förfallit, hade Kongl. Maj:t den 8 påföljande juni anbefalt kammar- och kommerskollegierna att, efter förnyad utredning med särskild hänsyn till utfärdade stadganden rörande stenkolsfyndigheters eftersökande och bearbetande, gemensamt afgifva utlåtande, huruvida Höganäs stenkolsverk vore i åtnjutande af några sådana privilegier eller förmåner, hvilkas upphörande borde göras till vilkor för eftergift af den stenkolsverket åliggande tiondeskyldighet.

Efter verkställd utredning hade kollegierna den 1 november 1888 afgifvit utlåtande i berörda afseende; och hade kollegierna dervid, under erinran om den af dem i förenämnda utlåtanden den 13 november 1871 och den 23 november 1876 yttrade åsigt, att Höganäs stenkolsverk icke åtnjöte några privilegier eller förmåner i den mening förut nämnts, vidare anfört, att i detta uttalande endast afsåges det slag af privilegier, som i Rikets Ständers skrifvelse den 5 juni 1866, hvilken låg till grund för Kongl. Maj:ts förut omförmälda proposition, åsyftades och hvilkas afstående gjorts till vilkor för tiondens afskaffande för vissa verk, som särskildt uppräknades i kungörelsen den 10 augusti 1887, genom hvilken tiondeskyldigheten för så kallade ädlare verk upphäfts. Emellertid innehade Höganäs stenkolsverk privilegier af annan art, hvilkas betydelse numera, sedan lagen om eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndigheter den 28 maj 1886 tillkommit, skarpare framträd.

Den 18 februari 1737 hade nemligen bergskollegium för bergmästaren Anton Svab, konsul Jonas Alström och geschworner Erik Stockenström meddelat tillstånd eller privilegium att få upptaga och försöka de vid Helsingborg »under tiden bearbetade men lemnade stenkolsbrott och grufvor jemte flera fossilier, som dervid anträffas kunde», och uti skrifvelse af samma dag hade bergskollegium föreskrifvit, att intressenterna skulle åligga att, innan något arbete begyntes, gifva grundegarne kunskap af deras »dessein» samt inhemta dessas utlåtande, huruvida de ville med intressenterna uti företaget participera eller ej, samt att, der intressenterna något hinder härvid skulle ske, de egde att derom hos kollegium göra anmälan, då kollegium ville låta dem vederfaras hvad kongl. förordningarne likmätigt vore. Jemlikt bergskollegii skrifvelse den 29 mars 1738 hade vidare förenämnda personer, som å en plats, belägen på Norra Vallåkra kronorusthålls egor, anträffat en kolflöts, å hvilken de anlagt grufarbete, erhållit sagda privilegium utsträckt ej mindre till denna plats med andra angränsande egor, »hvarthän denna med arbete belagda stenkols-

flöts synes vilja sig utbreda», än äfven till fältena mellan sagda plats och Landskrona; allt dock med vilkor att vederbörande jordegare på intet sätt derigenom förfördelades eller skada tillfogades, emedan »participationen» ålåge att förut gifva jordegarna »sina försöksdesseiner vid handen och om participation deruti deras utlåtande inhemta».

Sedan derefter statssekreteraren m. m. baron Eric Ruuth fått berörda privilegier på sig öfverlättna, hade dessa privilegier blifvit, på baron Ruuths derom gjorda anhållan, genom kongl. bref den 6 maj 1788 stadfästade för honom och hans rättsinnehafvare, och genom bergskollegii resolution den 14 november 1788 hade förklarats, att Luggude och Rönnebergs härad i Malmöhus län skulle anses såsom ett för stenkolsverket utstakadt och faststaldt distrikt, inom hvars gränser baron Ruuth hade att tillegna sig och åtnjuta alla de förmåner och rättigheter, som genom bergskollegii privilegium den 18 februari 1737 samt dess skrifvelse den 29 mars 1738 dåvarande intressenter i stenkolsverket förunte blifvit.

På grund af dessa privilegier hade Höganäs stenkolsaktiebolag, hvilket blifvit innehafvare af den baron Ruuth 1788 tillförsäkrade rätt, vid Höganäs och trakten närmast deromkring fortfarande bedrifvit stenkolsbrytning, utan att hafva vare sig enligt 1855 års grufvestadga genom inmutning förvärfvat rätt till stenkolsområden eller enligt lagen om eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndigheter den 28 maj 1886 undfått någon koncession å dylikt område.

I sistnämnda lag vore de Höganäs stenkolsverk tillkommande rättigheter särskildt beaktade, i det att i § 6 af samma lag stadgades, att å område, som, innan denna lag trädte i kraft, blifvit för bearbetande af stenkolsfyndigheter inmutadt eller annorledes lagligen upplåtet, vore koncession utan tillstånd af den, som innehade sådan rätt, icke gällande, så vidt den äldre rättigheten vore behörigen försvarad.

I § 45 af samma lag föreskrefves vidare, att för stenkolsgrufva, hvar till rättigheten genom inmutning eller annorledes vunnits, innan lagen trädte i kraft, skulle grufvestadgan den 16 maj 1884 i tillämpliga delar lända till efterrättelse, med vissa undantag, af hvilka beträffande Höganäs stenkolsverk endast de i punkterna a), b) och g) omförmälda syntes vara gällande.

För så vidt alltså den Höganäs aktiebolag enligt privilegierna tillkommande rätt icke kunde visas vara på ett eller annat sätt icke behörigen försvarad, syntes sagda bolag, utan att behöfva ställa sig stenkolslagens föreskrifter i fråga om sättet för förvärfvande af koncession till

efferrättelse, kunna inom Luggude och Rönnebergs härad eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter.

Att dessa privilegier fortfarande vore bestående och fullt gällande hade äfven uttalats i Kongl. Maj:ts dom den 31 mars 1881 i sak mellan hemmansegaren Per Jönsson i Långaröd m. fl. å ena och Höganäs aktiebolag å andra sidan.

Till Luggude häradsrätt hade nemligen bemälda Per Jönsson med flere instämt Höganäs aktiebolag med yrkande, bland annat,

att som Ruuths schakt vore upptaget å egorna till Per Jönssons hemman $\frac{1}{2}$ mantal n:o 4 Långaröd, hvarifrån 2 tunnland 21,3 kappland jord för ändamålet afsöndrats, men bolaget till detta område ej förvärfvat eganderätt, utan troligen efter aftal med föregående egare af hemmanet, blott mot årlig afgäld, begagnat jorden, samt berörda jordupplåtelse hvarken blifvit bestämd att fortfara under någon viss tid eller vore genom laga åtgärd till beståndet tryggad, det måtte bolaget, hvilket bedrefve grufarbete jemväl under öfrige dess motparterers egor, men icke i öfverensstämmelse med grufvestadgan den 12 januari 1855 sökt och vunnit utmål samt följaktligen icke egde rätt att inom vederparternas områden idka grufvedrift, varda ålagdt att afträda och till vederparternas fria disposition öfverlemna den dem och deras hemman tillhöriga jord m. m.

Under målets handläggning hade företetts, bland annat, dels åtskilliga handlingar, hvaraf inhemtats, att, på anmälan af friherre Ruuth att han vore hägad anställa försöksarbeten för vinnande af stenkol inom Väsby och Vikens socknar, bergmästaren i orten vid ett till den 28 oktober 1793 utlyst sammanträde med åbor och jordegare i sagda socknar delgifvit dem friherre Ruuths afsigt samt tillsport dem, om de ville i arbetet deltaga, med anledning hvaraf då närvarande hemmansegare afgifvit yttranden, dels ock ett i september 1797 hållet protokoll, utvisande att bergmästaren med nämnd å sammanträde vid Luggude härads tingsställe efter förutgången kungörelse, uppläst i häradets alla kyrkor, hört samtliga jordegare i häradet, som ej förut afgifvit yttranden i frågan, huruvida de åstundade att deltaga i de försök, Höganäs' stenkolsbolag ämnade företaga på åtskilliga ställen i häradet, samt att från Väsby socken sju hemmansegare inställt sig och å egna och öfrige socknemäns vägnar förklarar, att de ej ville deltaga i försöksarbetet, men önskade veta, hvilken ersättning bestodes för skada, som kunde tillfogas enskilda egor, hvartill svarats, att skadeersättning till skäligt belopp icke bestredes; hvaremot egaren af Kulla-Gunnarstorp anmält sig benägen att deltaga i

grufarbetet, derest sådant komme att å egor till nyssnämnda gods anställas.

Genom utslag den 20 juli 1878 hade häradsrätten ogillat samtliga af kärandeparterna framställda påståenden, och enligt dom den 30 april 1880 hade hofrätten öfver Skåne och Blekinge funnit skäl icke hafva förekommit ledande till ändring härutinnan.

Saken hade fullföljts af Per Jönsson och hans medparter, och hade Kongl. Maj:t i förenämnda dom den 31 mars 1881 sig utlåtitt, att alldenstund de för Höganäs' stenkolsverk genom bergskollegii resolutioner den 18 februari 1737, den 29 mars 1738 och den 14 november 1788 meddelade privilegierna innehölle, att privilegiernas innehafvare egde att upptaga, försöka och bearbeta stenkolsgrufvor inom Luggude och Rönnebergs härad, som skulle betraktas såsom ett för nämnda stenkolsverk utstakadt och faststaldt distrikt, inom hvars gränser privilegiernas innehafvare hade att tillägna sig och åtnjuta omförmälda förmåner och rättigheter; samt af privilegiernas berörda innehåll måste anses följa, att särskildt anvisande genom vederbörande myndighet af utrymme för grufarbetet icke erfordrats i annat fall, än att öfverenskommelse derom ej kunde med någon jordegare träffas, och att, der sådan öfverenskommelse blifvit ingången, densamma medförde för privilegiernas innehafvare mot jordegaren enahanda rätt, som om utmål å den senares mark af behörig myndighet anvisats och tilldelats; för den skull och emedan, hvad anginge den jordrymd af 2 tunnland 21,3 kappland, som Höganäs' stenkolsaktiebolag innehade inom Per Jönssons hemmans område och för hvilken jordrymd, efter hvad upplyst vore, bolaget utgifvit årlig ersättning, annat på grund af hvad i saken förekommit icke antagas kunde, än att samma jordrymd blifvit af föregående egare till hemmanet upplåten åt bolaget för grufarbetets bedrivande; ty och som enligt bergskollegii förut åberopade resolutioner det ålegat jordegare inom Luggude och Rönnebergs härad att efter erhållen kännedom om de försöksarbeten, hvilka privilegiernas innehafvare ville anställa, på förhand gifva tillkänna, om de åstundade att i grufarbetet deltaga, samt styrkt vore, att vid sammanträden, som på anhållan af privilegiernas innehafvare bergmästaren i orten under åren 1793 och 1797 utlyst och hållit för att inhemta, om någon af dem önskade i grufarbetet taga del, ingen mera än egaren till Kulla-Gunnarstorp dertill sig anmält, alltså pröfvade Kongl. Maj:t rättvist gilla hofrättens dom.

Enligt grunderna för denna Kongl. Maj:ts dom skulle alltså genom det vid omförmälda sammanträden åren 1793 och 1797 jordegarne gjorda

meddelande om stenkolsbolagets afsigt att företaga försöksarbeten för vinnande af stenkol inom häradena och jordegarnes då gifna förklaring, att de icke ville i arbetet deltaga, Höganäs' stenkolsaktiebolags ställning till jordegarne vara klargjord och bolaget ega rätt att, endast mot skälig skadeersättning till jordegarne, hvarhelst det ville inom Luggude härad drifva schakt och tillgodogöra sig stenkol.

Höganäs' stenkolsaktiebolag syntes sålunda på grund af sina privilegier, jemförda med de i afseende å stenkolsfyndigheters tillgodogörande tillämpliga författningar, böra anses intaga en undantagsställning så väl i förhållande till det allmänna som till jordegaren.

Utan att Höganäs' aktiebolag sökt hindra det, hade visserligen, sedan grufvestadgan den 12 januari 1855 trädtt i kraft, det stenkolsförande området inom Luggude och Rönnebergs härad, med undantag af trakten omkring Höganäs' stenkolsverk, blifvit af andra inmutadt och en stor del af samma område lagdt i utmål, hvarjemte, enligt lagen om eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndigheter den 28 maj 1886, koncession blifvit åt Vallåkra stenkolsaktiebolag beviljad på viss del af berörda stenkolsförande område, å hvilket i öfrigt flere betydande anläggningar uppstått för tillgodogörande af stenkol och de jemte desamma förekommande eldfasta leror, men någon visshet funnes emellertid ej, att icke möjligen på grund af berörda privilegier förvecklingar kunde uppkomma, ledande till hinder för utvecklingen af den för vårt land onekligen viktiga stenkolsindustrien.

Höganäs' stenkolsaktiebolags på grund af privilegierna uppkomna undantagsställning finge därför anses vara af sådan beskaffenhet, att den borde, för åstadkommande af större reda och likformighet i fråga om de skilda stenkolsverkens förhållande till den dessa berörande lagstiftning samt till undvikande af anledningar till tvistigheter, så vidt möjligt undanrödjas, hvadan en ändring i densamma borde göras till vilkor för eftergift af den Höganäs' stenkolsverk åliggande tiondeskyldighet.

Den ändring i ifrågavarande förhållanden, som sålunda kunde finnas påkallad, syntes efter kollegiernas förmenande böra åvägabringas och ordnas på det sätt, att, mot det att den Höganäs' stenkolsverk åliggande tiondeskyldighet definitivt förklarades upphörd samt ett arbetsområde, bestående af den jordrymd, bolaget sjelft egde eller eljest med grufarbete belagt, och möjligen derutöfver hvad som för ett ändamålsenligt bestämmande af arbetsområdet kunde anses erforderligt, blefve för bolaget faststaldt, bolaget i afseende å rättigheten att inom Luggude och Rönnebergs härad

i öfrigt eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter afstode från sina privilegier.

Sedan styrelsen för Höganäs' stenkolsbolag lemnats tillfälle att yttra sig i anledning af kollegiernas sistberörda utlåtande, hade vid ärendets fördragning den 31 januari 1896 Kongl. Maj:t funnit godt låta genom Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län anmoda Höganäs' stenkolsbolag att inom viss angifven tid till Kongl. Maj:t inkomma med yttrande, huruvida bolaget vore villigt att — mot det att den Höganäs' stenkolsverk åliggande tiondeskyldighet definitivt förklarades upphörd samt ett arbetsområde, bestående af den jordrymd, bolaget sjelft egde eller eljest med grufarbete belagt, och hvad som derutöver för ett ändamålsenligt bestämmande af arbetsområdet till äfventyrs kunde, i enlighet med uppgift, som bolaget i sådant afseende egde meddela, anses erforderligt, blefve för bolaget fastställt beträffande rättigheten att inom Luggude och Rönnebergs härad i öfrigt eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter afstå från sina privilegier.

I anledning häraf hade i en till Kongl. Maj:t stäld, den 3 juni 1896 dagtecknad skrift Höganäs' stenkolsbolag genom dess styrelse erinrat, att det område, som genom de för Höganäs' stenkolsverk gällande privilegier tilldelats detsamma för eftersökande och bearbetande af stenkol, omfattade, såsom förut i ärendet blifvit upplyst, Luggude och Rönnebergs härad med en areal af 85,131 hektar. Af skyldig omtanke för stenkolsverkets framtida bestånd och tillgodogörande under längre tid af dess storartade anläggningar samt för att i möjligaste måtto tillgodose de talrika arbetare med familjer, uppgående till närmare 4,000 personer, som af grufdriften och i sammanhang dermed stående fabriksindustri hemtade sin utkomst, ville bolaget framhålla behovet af privilegiernas tillämpning inom ett område af sådan storlek, att kolindustrien äfven för en kommande generation kunde, så vidt omständigheterna medgäfve, framgångsrikt utöfvas. Vid öfvervägande häraf ansåge bolaget, att Höganäs' bruksförsamling äfvensom Brunnby, Väsby, Vikens, Farhults, Jonstorps, Välinge, Kattarps, Allerums och Fleninge socknar i Luggude härad samt den del af Ströfvelstorps socken, som låge vester om Vegaån och som förut tillhört Luggude härad, men numera vore förlagd till Södra Åsbo härad, lämpligen borde fastställas såsom bildande det mindre distriktet. Den areal, som sålunda afsåges och hvilken vore med grön färg utmärkt å en skriften bilagd karta, omfattade 28,800 hektar eller ungefär en tredjedel af det privilegierade distriktet. Af detta mindre

område innehölle den norra delen med omkring 12,000 hektar, eller 40 procent af det begärda området, äldre geologiska, ej kolförande formationer, under det att inom en ej obetydlig del af det öfriga kolflötserna låge så djupt eller vore så tunna, att en kolbrytning derå under nuvarande förhållanden ej med fördel kunde ega rum. Med fästadt afseende härå och i betraktande af ej mindre kolfyndigheternas ojämnhet än äfven den stora kostnad, som vore förenad med dessas uppsökande och bearbetande, samt den vansklighet, som bolaget till följd deraf och äfven i öfrigt vore underkastadt, särskildt med hänsyn dertill att dess verksamhet begränsades inom ett inskränktere territorium än det, hvaröfver bolaget för närvarande hade att förfoga, hade bolaget hemställt, att omförmälda bruksförsamling, socknar och socknedel måtte fastställas såsom det arbetsområde eller distrikt, inom hvilket de för stenkolsverket hittills gällande privilegier fortfarande borde ega bestånd, i hvilket fall bolaget vore villigt att, mot det att den Höganäs' stenkolsverk åliggande tiondeskyldighet definitivt förklarades upphäfd, beträffande rättigheten att inom Luggude och Rönnebergs härad i öfrigt eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter afstå från sina privilegier.

Genom remiss den 26 juni 1896 hade derefter kammar- och kommerskollegierna anbefalts att gemensamt afgifva utlåtande öfver hvad Höganäs' stenkolsbolag i sistberörda skrift anfört; och sedan kaptenen vid Elfsborgs regemente Edv. Zetterberg den 31 mars 1897 till Kongl. Maj:t inkommit med en skrift i ämnet, hade äfven denna skrift genom remiss öfverlemnats till kollegierna för att tagas i öfvervägande vid afgifvande af det infordrade utlåtandet.

I anledning af berörda remiss hade kollegierna den 26 april 1897 afgifvit utlåtande; och hade kollegierna dervid tillika öfverlemnats så väl inhemtade yttranden från bergmästaren i södra distriktet och Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län som ock en till Kongl. Maj:t stäld, den 2 december 1896 dagtecknad ytterligare skrift i ämnet från Höganäs' stenkolsbolag.

I nämnda yttrande hade bergmästaren, jemte omförmälände, bland annat, hurusom å Flundrarps egor i Brunnby socken funnes sex Höganäs stenkolsbolag icke tillhörande stenkolsgrufveutmål, till hvilka rätten vore af vederbörande grufvegare försvarad, men hvilka sannolikt icke skulle löna sig att ensamma bearbeta, enär flötsen låge omkring 180 meter djupt, på anförda grunder såsom sin åsigt uttalat, att det af bolaget, på sätt förut omförmälts, föreslagna område borde minskas med: 1:o) den

uppgifna norra ofyndiga delen å 12,000 hektar, 2:o) Fleninge socken och södra delen af Allërums socken, söder om vägen Kulla-Gunnarstorp-Allerum-Bolet-sockengränsen, tillsammans omkring 3,800 hektar, samt 3:o) förberörda å Flundrarps egor belägna sex utmål, utgörande tillsammans 76 har; hvarjemte bergmästaren uppgifvit, att efter afdrag af dessa tre områden, som omfattade tillhopa omkring 15,876 har, skulle för Höganäs stenkolsbolag återstå omkring 12,924 har, omfattande den mäktigaste och bäst belägna stenkolsfyndigheten.

Med anledning af hvad bergmästaren i ärendet yttrat hade Höganäs stenkolsbolag i sin förenämnda skrift af den 2 december 1896 anført, att bolaget, som ansåge förevarande fråga vara af den natur, att den icke lämpligen längre borde lemnas sväfvande, och således önskade få slut på densamma, vore villigt att för sådant ändamål i hufvudsak ingå på de af bergmästaren föreslagna inskränkningar af det område, bolaget i sin skrift af den 3 juni 1896 ansett böra för bolaget bibehållas vid afskrifvande af den bolaget åliggande bergverkstiondeskyldigheten. Hvad anginge förslaget att från sistnämnda område undantaga den af bolaget sjelft såsom innehållande endast ofyndigheter angifna norra delen, ville bolaget emellertid erinra, att det återstående områdets norra gräns borde så bestämmas, att allt hvad af samma område i framtiden kunde komma att visa sig innehålla kolfyndigheter måtte falla inom denna gräns. Beträffande de sex utmålen vid Flundarp ansåge bolaget sig, fortfarande såsom ditintills och så länge rätten till desamma behörigen uppehölls, icke böra mot dem göra någon erinran, dock att, i fall nämnda utmål blefve sönade, det område de omfattade då borde anses likställdt med det öfriga för Höganäs stenkolsbolag bibehållna. På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med återopande i öfrigt af bolagets skrift den 3 juni 1896 samt bergmästarens yttrande hade bolaget hemställt, *dels* att den nordliga gränsen af det område, som skulle bibehållas för bolaget — då den nordliga ofyndiga delen frändroges — måtte bestämmas till sydliga gränsen af Brunnby och Jonstorps socknars hufvuddelar samt med en rät linie i fortsättning derifrån öfver Vålinge kyrka, *dels ock* att Fleninge socken och södra delen af Allerums socken afginge från bolagets område, den senare delen med gränsen bestämd enligt bergmästarens förslag, hvar emot de sex utmålen vid Flundarp skulle af bolaget lemnas obestridda, så länge rätten till dem vederbörligen uppehölls; varande å en vid skriften fogad karta med röda linier utmärkt det område, hvarå Höganäs sten-

kolsbolag fortfarande gjorde anspråk för bearbetande och tillgodogörande af stenkolsfyndigheter.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade anfört, att, då några ytterligare medgifvanden utöfver de redan gjorda från Höganäs stenkolsbolags sida näppeligen kunde antagas vara att förvänta och sådana ej heller syntes kunna eller lämpligen böra aftvingas bolaget, Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansåge sig kunna tillstyrka tiondefrihet mot de af bolaget gjorda medgifvanden.

Innan departementschefen derefter redogjort för innehållet af kollegiernas utlåtande, hade han erinrat om innehållet i förutnämnda skrift af kaptenen Zetterberg.

Jemte omförmälände, att han, som vore egare till ifrågavarande, å Flundrarps egor belägna sex stenkolsgrufveutmål samt till följd deraf och på grund af kontrakt med vederbörande egare af den utmälen kringliggande mark disponerade ett område, som vore å en skriften bilagd karta utmärkt med en röd linie, hade för afsigt att hos Kongl. Maj:t söka koncession å ett så stort område, som för dessa fyndigheters tillgodogörande vore erforderligt, i hvilket afseende Zetterberg, bland annat, åberopat hvad bergmästaren anfört derom, att utmälen vid Flundrarp sannolikt icke skulle löna sig att ensamma bearbeta, hade Zetterberg vidare uttalat sig angående innebörden af Höganäs stenkolsbolags förutberörda privilegier i syfte att ådagalägga, att desamma icke vore af beskaffenhet att böra anses medföra någon uteslutande rätt för bolaget att inom Luggude och Rönnebergs härad eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter; och hade Zetterberg anhållit, att Kongl. Maj:t vid bestämmandet af de gränser, inom hvilka Höganäs stenkolsbolag eventuellt skulle komma att ensamt ega rätt till eftersökande och brytande af stenkol, måtte, med gillande af bolagets i dess förenämnda skrift af den 2 december 1896 gjorda erkännande af Zetterbergs eganderätt till Flundrarps sex behörigen försvarade utmål, lemna utan afseende bolagets framställning, i hvad den rörde de delar af den omkring dessa utmål liggande mark, som för en rationel brytning af dessas stenkolstillgångar kunde anses nödiga.

För egen del hade kammar- och kommerskollegierna anfört följande:

Beträffande först Zetterbergs framställning, så, enär Höganäs stenkolsbolag förklarar sig lemna vederbörande grufvegares rätt till de sex stenkolsgrufveutmålen vid Flundrarp obestridd, så länge nämnda rätt genom arbetsskyldighetens fullgörande behörigen uppehölls, samt i allt fall pröfningen af giltigheten af bolagets ifrågavarande privilegier i förhållande

till annans till äfventyrs mot desamma stridande rättsanspråk syntes tillhöra domstols handläggning, ansåge kollegierna hvad Zetterberg andragit icke vara af beskaffenhet att böra vinna vidare afseende.

Vidkommande ärendet i öfrigt syntes det område, som beträffande rättigheten att eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter nu vore ifrågasatt att bibehållas åt Höganäs stenkolsbolag, äfven om detta område i och för sig kunde förefalla ganska betydligt, likväl, i jemförelse med hela det område, som bolagets privilegier omfattade, och med afseende å de dyrbara och betydande industriella anläggningar bolaget åvägabragt, icke med fog kunna anses oskäligt stort. Vid sådant förhållande och då, ehuru visserligen området i fråga vore beläget inom den geologiskt bestämda stenkolsförande formationen, full visshet icke finnes derom, att arbetsvärda fyndigheter derstädes öfver allt förekomme, hade kollegierna funnit sig, i betraktande derjemte af hvad Kongl. Maj:ts befallningshafvande i ärendet andragit, böra tillstyrka, att den Höganäs stenkolsverk åliggande tiondeskyldighet definitivt förklarades upphörd, mot det att Höganäs stenkolsbolags privilegier beträffande rättigheten att inom Luggude och Rönnebergs härad eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter inskränktes till att, med det undantag bolaget medgifvit i fråga om de sex stenkolsgrufvetmålen vid Flundrarp, gälla inom det af bolaget i dess omförmälda skrift af den 2 december 1896 angifna område. Derest hvad sålunda af kollegierna föreslagits komme att vinna bifall, hemstälde kollegierna, att i sammanhang dermed måtte föreskrifvas, att gränserna för området skulle genom bolagets försorg och på dess bekostnad å karta i lämplig skala inläggas af dertill af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län förordnad landtmätare, samt att ett exemplar af kartan skulle till kommerskollegium öfverlemnas för att i dess grufkartekontor förvaras.

För egen del hade föredragande departementschefen yttrat:

Då numera bergverkstionden blifvit upphäfd för öfriga verk af det slag, hvartill Höganäs stenkolsverk vore hänförligt — blott med skyldighet för sådana verk, som vore i besittning af särskilda privilegier, att, derest de ville komma i åtnjutande af afradsfrihet, afstå från privilegierna eller efter vissa grunder aflösa desamma — borde icke vidare ifrågasättas att påföra Höganäs' stenkolsverk dylik tionde, utan torde den tiondefrihet, som hittills varit verket tills vidare förunnad, böra definitivt medgifvas detsamma. Denna åsigt hade äfven omfattats af Riksdagens båda kamrar vid behandlingen af Kongl. Maj:ts förberörda, den 22 december 1887 till Riksdagen aflättna proposition i ämnet. Det gälde så

ledes nu att tillse, huruvida och i sådant fall hvilka vilkor borde anses från statens sida uppställas för ett sådant medgifvande.

Ehuru, enligt hvad kammar- och kommerskollegierna efter särskilda undersökningar upprepade gånger framhållit, egarne af Höganäs' stenkolsverk, för närvarande Höganäs' stenkolsaktiebolag, icke vore i åtnjutande af några privilegier af det slag, som i Rikets Ständers skrifvelse den 5 juni 1866 torde åsyftats och hvilkas afstående gjorts till vilkor för tiondens afskaffande för vissa, i kungörelsen den 10 augusti 1877 särskildt uppräknade verk, framginge af den nu verkställda utredningen, att vissa privilegier, om än af annat slag än det nyss omförmälda, i afseende å rätten att eftersöka och bearbeta stenkol inom ett bestämdt område, Luggude och Rönnebergs härad inom Malmöhus län, tillkomme bolaget.

Innebörden af dessa nu ifrågavarande privilegier syntes, hvad anginge bolagets förhållande till det allmänna, vara hufvudsakligen den, att bolaget inom det angifna området egde eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter utan att behöfva ställa sig till efterrättelse eljest gällande föreskrifter i afseende å sättet för förvärfvande af tillstånd till dylika fyndigheters eftersökande och bearbetande. Den ställning, bolaget i följd af samma privilegier måtte intaga i förhållande dels till vederbörande jordegare, dels ock till andra eftersökare och bearbetare af stenkolsfyndigheter inom det i privilegierna afsedda området, syntes vara mera oviss. Frågan härom torde i allt fall vara af beskaffenhet att icke kunna af Kongl. Maj:t i administrativ ordning afgöras, utan tillhöra domstols pröfning. I ett särskildt fall hade äfven, såsom redan nämnts, frågan om rättsförhållandet mellan bolaget och en enskild jordegare blifvit af domstolarne pröfvad och afgjord.

Såsom kollegierna framhållit, förefunnes emellertid icke någon viss-
het, att icke möjligen på grund af bolagets ifrågavarande privilegier förvecklingar kunde uppkomma, ledande till hinder för utvecklingen af den för vårt land onekligen viktiga stenkolsindustrien. Det måste därför från det allmännas synpunkt vara önskvärdt, att bolaget helt eller delvis afstode från dessa privilegier eller åtminstone att det område privilegierna afsåge blefve så vidt möjligt inskränkt. Å andra sidan måste det för bolaget vara önskvärdt, att den tiondefrihet för stenkolsverket, som hittills medgifvits endast tills vidare, måtte varda detsamma definitivt tillerkänd. Under denna förutsättning hade ock bolaget nu förklarat sig villigt att beträffande rättigheten att inom Luggude och Rönnebergs härad bearbeta

och eftersöka stenkolsfyndigheter afstå från sina privilegier, såvidt desamma afsåge andra delar af nämnda båda härad — omfattande, såsom förut nämndt, 85,131 hektar — än ett af bolaget, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med vederbörande bergmästares förslag, närmare angifvet område, omfattande enligt samma förslag omkring 12,924 hektar; hvarjemte bolaget beträffande omförmälda, inom sistberörda område befintliga sex utmål vid Flundrap förklarar, att bolaget fortfarande såsom hittills, så länge rätten till desamma behörigen uppehölls, ansåge sig icke böra deremot göra någon erinran.

Med afseende å bolagets sistberörda förklarande och då i allt fall, såsom förut påpekats, pröfningen af giltigheten af bolagets ifrågavarande privilegier i förhållande till annans till äfventyrs mot detsamma stridande rättsanspråk torde tillhöra domstols handläggning, hade departementschefen i likhet med kollegierna hemställt, att hvad Zetterberg i sin förenämnda skrift i ärendet andragit icke måtte vinna vidare afseende.

Hvad sjelfva hufvudfrågan anginge, syntes det departementschefen hafva varit önskvärdt, att området för bolagets privilegier kunnat begränsas till ett så beskaffadt mindre arbetsområde, som afsetts i Kongl. Maj:ts beslut den 31 januari 1896. Några ytterligare medgifvanden utöfver de af bolaget redan gjorda torde emellertid icke kunna förväntas, och det borde icke lemnas ur sigte, att, om än bolagets skyldighet att underkasta sig en eventuel tiondepåföring vore obestridlig, staten likväl, vid det förhållande att bergverkstionde faktiskt aldrig utgjorts för Höganäs stenkolsverk, och sagda skatt, såsom befunnen olämplig, för öfriga bergverk numera afskaffats, icke billigtvis syntes böra på nyssnämnda skyldighet grunda mera vidt gående påståenden gent emot bolaget. Då i allt fall genom antagande af bolagets nu gjorda erbjudande ett ganska afsevärdt område skulle komma att frigöras från bolagets privilegier, samt önskligt vore, att den så länge sväfvande frågan angående ordnande af förhållandet mellan kronan och bolaget nu ändtligen vunne sin lösning, hade departementschefen hemställt, att Kongl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga det förslag, förevarande proposition innefattar.

Emot hvad Kongl. Maj:t i förevarande proposition föreslagit, har utskottet icke haft annat att erinra, än att det område, hvartill Höganäs stenkolsbolags rätt att eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter för framtiden skulle inskränkas, icke synes vara i Kongl. Maj:ts förslag med full-

komlig tydlighet betecknad. Detta område uppgifves nemligen vara det af bolaget i dess skrift den 2 december 1896 angifna. Men då i denna skrift omnämnas två olika områden, det ena innefattande hvad som bolaget i sin skrift den 3 juni 1896 ansett böra för bolaget bibehållas, och det andra samma område, minskadt med dels den endast ofyndigheter innehållande norra delen deraf och dels Flenninge socken och södra delen af Allerums socken, synes möjligen häri ligga någon oklarhet, hvilken utskottet anser böra till förekommande af ovisshet för framtiden häfvas genom att det nu ifrågavarande området, hvilket är å en vid bolagets skrift den 2 december 1896 fogad, handlingarne i ärendet åtföljande karta utmärkt med röda linier, varder genom hänvisning till denna karta närmare betecknad.

Utskottet får därför, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:t föreslagit, hemställa,

att Riksdagen må medgifva, att den för öfriga bergverk i riket medgifna tiondefrihet må äfven för Höganäs stenkolsverk tillämpas, under vilkor,

att den rätt, som på grund af Höganäs stenkolsbolags privilegier kan tillkomma bolaget att inom Luggude och Rönnebergs härad eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter, icke får göras gällande i afseende å andra delar af nämnda härad än det af bolaget i dess skrift den 2 december 1896 angifna, å en vid skriften fogad karta öfver Luggude och Rönnebergs härad med röda linier utmärkta område;

att gränserna för området skola på bolagets bekostnad af landtmätare, som Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län eger förordna, å karta i lämplig skala inläggas;

att ett exemplar af kartan skall öfverlemnas till kommerskollegium för att i dess grufkartekontor förvaras; samt

att bolaget lemnar vederbörande grufegares rätt till sex å Flundrarps egor i Brunnby socken befintliga,

bolaget icke tillhöriga stenkolsgrufveutnål oförkränt,
så länge nämnda rätt genom arbetskyldighetens full-
görande behörigen uppehålles.

Stockholm den 3 maj 1898.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.

Herr *G. D. R. Tornerhjelm* har begärt få antecknadt, att han icke
deltagit uti utskottets beslut i förestående ärende.
